

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΥΠΟ ΤΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΤΟΣ Α΄.-ΤΟΜΟΣ Α΄.

(Ὅτι ἐστὶ περὶ τοῦ ἄν ὀσιωτέρου ἀνθρώπου
βουλευόμενοι ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ
τῶν αὐτοῦ οἰκείων. (Πλάτ. Θιάγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Κ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

—
1879

ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΔΥΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

ὑπὸ Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ψίλος μου ἐκ Θεσσαλονίκης ἀκούσας ὅτι ἐν Ἀθήναις ἐκδίδεται παιδαγωγικὸν σύγγραμμα δεχόμενον ἐπὶ ἀμοιβῇ 40 δράχμων πραγματείας ἔσπευσε νὰ μοὶ ἀποστείλῃ ἐπιστολάς παιδαγωγικὰς ἀνταλλαγείσας μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἄλλου ἐν Ἀθήναις διδασκάλου πρὸς δημοσίους, ὡς μὴ ἔχων ἐπὶ τοῦ παρόντος ἄλλο τι προχειρότερον. Ταύτας ἐμελέτησα ἐπιμελῶς, ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ συγγραφεὺς δὲν ἔστειρε νὰ τὰς πωλήσῃ εἰς μετριωτέραν τιμὴν, καὶ ἔφθασα εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν ἦσαν τοιαῦται, ὥστε δημοσιευόμεναι νὰ μὴ ἀφελήτωσι κατὰ τι τοὺς Ἑλληνας διδασκάλους. Παρέδωκα λοιπὸν εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ «Πλάτωνος» αὐτάς ὅπως εἶχον, ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς ὕλη παραπληρωματικὴ, ὡσάκις δὲν ὑπάρχει τοιαύτη. Ἡ μόνη μεταβολή, ἣν ἔκαμν εἰς αὐτάς εἶνε κατ' ἐπίμονον αἵτησιν τῶν συγγραφέων νὰ παραλίπω τὰ ὀνόματά των. Ἢναγκάσθην λοιπὸν νὰ καλέσω αὐτοὺς μὲ ὀνόματα ἄλλα. Καὶ τὸν μὲν ἐν Ἀθήναις ὠνόμασα Ἐμπειροκλῆ, τὸν δὲ ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἀγαθόφρονα. Ὅπου δὲ ὑπάρχει διαφωνία μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τῶν συγγραφέων ἢ ὅπου νομίζω ὅτι χωρία τινὰ ἔχουσι ἀνάγκη ἀναπτύξεως ἢ ἀδηλόνω τὴν γνώμην μου δι' ὑποσημειώσεων.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

Ἀγαπητὲ Ἀγαθόφρον,

Πρὸ ἔτους περίπου ἦλθες ἐκ τῆς σοφῆς Γερμανίας, ἔνθα ἐπὶ πολὺν χρόνον τὰ τῶν ἐκεῖ σχολείων ἐμελέτησας καὶ δὲν εἶδομεν ἀκόμη δημοσιευθὲν παρὰ σοῦ οὐδὲν ἀναφερόμενον εἰς ὅσα ἔμαθες καὶ ἤδη ἐφαρμόζεις. Δὲν θέλω ν' ἀποδώσω τὴν σιγὴν σου εἰς ἰδιοτροπίαν καὶ λελογισμένην σοφίαν, καθ' ἣν ἄλλοι μὴ γράφοντες ἀξιοῦσι νὰ θεωρῶνται σοφώτεροι. Ἐγὼ πιστεύω ὅτι ἡ σιγὴ σου προέρχεται ἐκ τῆς ἀμηχανίας, εἰς ἣν περιπίπτει ὁ θέλων νὰ ἐφαρμόσῃ γερμανικὰς θεωρίας παρ' ἡμῶν. Νομίζω ὅμως καθῆκον παντὸς ἀνθρώπου ἐπιμελουμένου τῶν κοινῶν νὰ μὴ ὀκνήῃ νὰ ὁμολογῇ

παρρησία, ὅσα ἡ πείρα λέγει δυσεφάρμοστα. Καὶ τοῦτο μοὶ φαίνεται ἀναγκά-
 καῖον μάλιστα δὲ σήμερον, ὅτε πάντες ἀπὸ ὑψηλοτέρας περιωπῆς μετὰ
 περιφρονήσεως ἤρχισαν νὰ βλέπωσι πρὸς τὰ καθεστῶτα τῶν σχολείων,
 τινὲς δὲ τολμηροὶ λίαν χαράττουσιν ὁδὸν νέαν χωρὶς νὰ προβλέπωσιν εἰς
 ποίαν σύγχυσιν θὰ φέρωσι τὸ ἔθνος των διὰ τῶν πλατωνικῶν θεωριῶν των.
 Ἐγὼ, φίλε μου, δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι ὅσα ἐγένοντο πρὸ πολλοῦ παρ' ἡμῖν δέον-
 ται τῆς βελτιώσεως ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῆς παντελοῦς ἐξαφανίσεως ὅπου
 δυστυχῶς σήμερον τείνει τὸ ἔθνος μας· διότι ταῦτα ἐγένοντο ὑπ' ἀνδρῶν
 σοφῶν, οἵτινες καλῶς ἐγνώριζον τὰς γερμανικὰς θεωρίας, ἀλλὰ προέκριναν
 τὰς ἀγγλικὰς τούτων, διότι ὡς ἄνθρωποι πρακτικοὶ εἶδον ὅτι αἱ ἀγγλικαὶ
 ἦτο δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἐν Ἑλλάδι καὶ ὅτι αὗται εἶνε συμφωνότεραι
 πρὸς τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Μοὶ φαίνεται
 δὲ ἄτοπον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐν τόσῳ βραχεῖ χρόνῳ μετεβλήθη καὶ ὁ
 χαρακτῆρ καὶ αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὥστε νὰ ἔχωμεν ἀνάγκην
 ἐφαρμογῆς ἄλλων. Ἐγὼ δὲν τολμῶ νὰ ἀποκρύψω, μοὶ δίδει δὲ εἰς τοῦτο
 θάρρος καὶ ἡ εἰκοσαετῆς ἐν τῷ διδασκαλικῷ ἔργῳ πείρα, ὅτι, ὡς πείθομαι
 καὶ ἐκ τῶν ἐνταῦθα γινομένων κατὰ γερμανικὰς μεθόδους, πιστεύω δὲ καὶ
 σὺ τὰς αὐτὰς ἢ καὶ παραπλησίους νὰ μεταχειρίζεσαι, ὅτι γερμανικὸν σύ-
 στημα ἐκπαιδεύσεως εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ὅτι ἀληθοῦς Κυβέρ-
 νησις τοῦ τόπου οὐδέποτε θὰ θελήσῃ σύστημα, καθ' ὃ μία Ἀγγλία καὶ
 Γαλλία, ἔθνη σοφὰ καὶ πλούσια, παιδεύουσι τὸν λαόν, νὰ ἀντικαταστήσῃ
 ἐν τῇ πτωχῇ Ἑλλάδι διὰ συστήματος δαπανηροτάτου, ὅπερ μόλις ἐσχά-
 τως ἠδυνήθη νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐν Γερμανίᾳ. Διότι, εἶπέ μοι, σὲ παρακαλῶ,
 ποῦ θὰ εὕρωμεν διὰ κάθε 20 ἢ 30 μαθητὰς ἓνα διδάσκαλον καὶ πόθεν θὰ
 δυνηθῶμεν νὰ πληρόνωμεν αὐτούς; Ἐπειτα πῶς θὰ ἦνε δυνατόν κατὰ τὸ
 γερμανικὸν σας σύστημα νὰ ἰκανοποιηθῇ ἡ δικαία ἢ καὶ ἀδίκος ἀπαίτησις
 ἐνὸς γονέως νὰ δεχθῆς π. χ. τὸν φεβρουάριον μαθητὴν εἰς τὸ σχολεῖον, ἐν
 ᾧ σὺ μόνον τὸν ἴβριον ἀπαξ τοῦ ἔτους δέχεσαι μαθητὰς; Δὲν θὰ τὸν δε-
 χθῆς, διότι, θὰ εἴπῃς, δὲν ἦλθεν εἰς τὸν ὠρισμένον χρόνον. — Ἀλλὰ δὲν
 ἠδύνατο νὰ ἔλθῃ, διότι ἔπρεπε νὰ βοηθῇ εἰς τὰς ἐργασίας των τοὺς πτω-
 χοὺς γονεῖς του ἢ ἔστω καὶ ἀπὸ αὐθαϊρεσίαν ἢ καὶ ἀμέλειαν αὐτῶν. Καὶ
 ἂν δὲν τὸν δεχθῆς, βλάπτεις μόνον χωρὶς νὰ ὠφελήσῃς. Τὸ ὀρθὸν πάντες
 ἠξεύρομεν, ἀλλὰ θηρεύομεν ἐν παντὶ χρόνῳ τὸ δυνατόν. Τὸν Ἕλληνα δὲν
 ἠμπορεῖς ἀμέσως μὲ προστάγματα ἀπὸ ἀνυπότακτον νὰ καταστήσῃς
 εὐπειθῆ. Τὰ πάντα θὰ διορθωθοῦν μὲ τὸν καιρὸν. Μόνον νέοι ἀπειροὶ ἀκόμη
 τοῦ κόσμου φαντάζονται ὅτι ὅσα πουλιὰ πέτονται ὅλα καὶ τρώγονται καὶ
 ὅ,τι εἶνε εὐκόλον εἰς τὸ βιβλίον, κατορθοῦται εὐκόλως καὶ ἐν τῇ πράξει.

Κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Βέλλου καὶ Λαγκαστέρου ὅλα οἰκονομοῦνται λαυμασίως. Καὶ διδάσκαλος μὲ ζῆλον καὶ μεμυημένος εἰς τὸ σύστημα τοῦτο φέρει ἀληθῶς εὐλογίαν εἰς ἕνα τρόπον.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν προτερημάτων, τὰ ὅποια ἔχει τὸ σύστημα τοῦ Βέλλου καὶ Λαγκαστέρου ὅτι ἐφαρμόζεται μετ' ἐπιτυχίας εἰς χώρας πτωχὰς, ἐν πολλοῖς νομίζω ὑπερτερεῖ τοῦ γερμανικοῦ. Διότι διὰ τοῦ συστήματος τῶν ἐρμηνευτῶν δίδει εἰς αὐτοὺς εὐκαιρίαν νὰ διδάξωσιν εὐθὺς ὅ,τι ἔμαθον. Ὁφελεῖ δὲ τοῦτο διττῶς· πρῶτον μὲν διὰ τῆς διδασκαλίας ἐμπεδοῦται τὸ μάθημα εἰς τὴν μνήμην αὐτῶν ἀσφαλέστερον, ἔπειτα ἀσκεῖται ὁ μαθητὴς νὰ μεταχειρίζηται τὰς δυνάμεις του πρὸς τὸ καλὸν τοῦ πλησίον του, ἐν ᾧ κατὰ τὸ γερμανικὸν σύστημα, ὅπου πολλαὶ τάξεις συνδιδάσκονται εἶνε ἠναγκασμένοι αἱ μὴ ἐργαζόμεναι μὲ τὸν διδάσκαλον τάξεις νὰ κάθωνται ἀκούουσαι ἢ τὸ πολὺ γράφουσαι. Ἐπειτα ὁ διδάσκαλος κατὰ τὸ Ἀγγλικὸν σύστημα δύναται νὰ σχηματίζῃ τάξεις ὅσας θέλει κατὰ τὰς δυνάμεις τῶν μαθητῶν καὶ νὰ ρυθμίζῃ κατὰ ταύτας τὴν ἐκάστοτε διδασκαλίαν του, ἐν ᾧ κατὰ τὸ σύστημα τὸ γερμανικὸν εἶνε ἠναγκασμένοι οἱ εὐφύεστεροι τῶν μαθητῶν νὰ συνδιδάσκωνται μὲ τοὺς ἀσθενεστέρους καὶ οὕτω νὰ ἀναχαιτίζηται ἡ ὀρμὴ αὐτῶν εἰς πρόοδον.

Τοῦτο εἶνε τὸ σύστημα, ὅπερ παρ' ἡμῖν διὰ τὴν κακὴν ἐφαρμογὴν του μὴ παραγαγὼν τὰς ἀπαιτούμενας ὠφελείας ζητοῦσι σήμερον μετὰ πολλοῦ πατάγου ἀνθρωποὶ τινες ἐπιπολῆς ἢ οὐδαμῶς τὰ τῆς δημοτικῆς παιδείας γνωρίζοντες νὰ ἐξοντίωσωσι. Βεβαίως ὑπάρχουσι καὶ οἱ σωφρονέστερον κρίνοντες. Ἄλλ' ἡ φωνὴ αὐτῶν καταπνίγεται ἐν τῇ μέσῳ τῆς φωνῆς τῶν δῆθεν προοδευτικῶν.

"Ἔχω πεποίθησιν εἰς τὴν νοημοσύνην σου καὶ τὸν πατριωτισμὸν σου ὅτι θὰ σκεφθῆς κατὰ βάθος, ὅσα ἐξ ἀγάπης πρὸς σὲ καὶ πρὸς τὴν πατρίδα μας σοὶ γράφω. Καὶ ἐπιθυμῶ νὰ μάθω ὁποῖαν γνώμην ἔχεις περὶ αὐτῶν. Λυποῦμαι πολὺ ὅτι δὲν εἶσαι ἐδῶ ὅπως ἀπὸ κοινοῦ ἀντενεργήσωμεν εἰς τὰς νεωτεριστικὰς ταύτας τῶν συγχρόνων μας τάσεις.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 27 Νοεμβρίου 1876.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Σεβαστέ μοι Ἐμπειρόκλεις,

Λυποῦμαι ὅτι ἡ ἡλικία μου, ἂν θέλῃς καὶ ἡ μετριοφροσύνη μου δὲν μοι ἐπιτρέπουσι νὰ λάβω ἀπέναντί Σας ἐκείνην τὴν θέσιν, ἣν Σεῖς ἀπέναντι

τοῦ γερμανικοῦ συστήματος καὶ τῶν Ἑλλήνων τῶν μὴ φρονούντων τὰ αὐτὰ πρὸς Σας ἔχετε λάβει. Βλέπετε λοιπὸν ὅτι πολλὰ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς Σας ἀποβλέπῃντα ἰδίως τὸν τρόπον καθ' ὃν ὑπερασπίζετε τὰς ἰδέας Σας εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ διέλθω ἀπαρατήρητα. Τοῦτο ὅμως δὲν δύναμαι νὰ ἀφήσω ἀπαρατήρητον προκειμένου μάλιστα περὶ ἔθνους σοφοῦ οἷον τὸ Γερμανικόν, ὅπερ μόνον ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν δύναται νὰ καυχηθῆ ὅτι ἔχει ἐπιστήμην παιδαγωγικὴν νὰ ἐκφράξῃ περὶ γερμανικῶν θεωριῶν ὡς περὶ φαντασιοκοπιῶν οὐδαμῶς εἰς τὸ πρακτικὸν ἀναγερομένων καὶ ἀπραγματοποιήτων. Δύναμαι πρὸς διὰψευσιν τῆς γνώμης Σας ταύτης νὰ ἀναφέρω ὅτι ὅσα Σεῖς λέγεται γερμανικὴν θεωρίαν εἶνε ἤδη ἐφηρμοσμένα πρὸ πολλοῦ μετὰ πληρεστάτης ἐπιτυχίας ἐν Γερμανίᾳ, ἡ δὲ Γερμανία δὲν εἶνε πιστεύω ἐκ τῶν χωρῶν τῶν καυχωμένων ἐπὶ πλούτῳ, ὅτι τὸ σύστημα, ὅπερ Σεῖς τόσον ἐκθύμως ἀγαπᾶτε μετεχειρίσθησαν καὶ οἱ Γερμανοὶ καὶ παρ' ὧν θεωρεῖται πρόεδρος ὅτι ἀντικατεστάθη τοῦτο ὑπὸ τοῦ νῦν ἐν Γερμανίᾳ ἐπικρατοῦντος.

Ἄν τὸ σύστημα τὸ Ἀγγλικὸν βασίζεται ἐπὶ τῶν λόγων, οὓς ἀναφέρατε ἐν τῇ ἐπιστολῇ Σας ἢ καὶ ἄλλων παραπλησίων, ὑποθέτω δὲ ὅτι Σεῖς ἐξελέξατε τοὺς σημαντικωτέρους, ἵνα μὲ ἀναγκάσῃτε εὐθὺς εἰς συνθηκολόγησιν, τότε μοὶ κακοφαίνεται πολὺ ὅτι τὸ Ἀγγλικὸν σύστημα δὲν ἔχει οὐδένα λόγον ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως αὐτοῦ. Ἐπιτρέψατέ μοι, παρακαλῶ, νὰ ἀναλύσω ἕνα ἕκαστον τῶν δυσχυρισμῶν Σας, ἵνα καταδειχθῆ καλλίτερον ἢ ὅλη αὐτῶν ἀξία. Ἀλλὰ πρὸ τούτου εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀπαντήσω εἰς μορφήν τινα τῆς ἐπιστολῆς Σας κατ' ἐμοῦ μὴ δημοσιεύσαντος οὐδὲν μέχρι τοῦδε. Βεβαίως δὲν ἔπραξα τοῦτο, οὐχὶ ὅμως δι' ὃν λόγον Ἵμεῖς δὲν δυσκολεύεσθε καθόλου νὰ δηλώσητε, ἀλλὰ διότι φρονῶ ὅτι ἐν Ἑλλάδι ἔχομεν ἀνάγκη μᾶλλον ἔργων ἢ λόγων καὶ ὅτι ὠφελιμώτερος γίνεταί τις ἐργαζόμενος ἢ λέγων καὶ συγγράφων. Ἐν Ἑλλάδι πολλοὶ ἢ μᾶλλον πάντες τονθορύζουσι περὶ τῆς ὁμολογουμένης ἐλευθερίας καταστάσεως ὧν τῶν σχολείων, ἀλλ' ὀλίγοι χωροῦσι καὶ περαιτέρω τῶν λόγων. Οὗτοι ὅμως δὲν ἔχουσι ἀνάγκη διδασκαλίας. Ἐλπίζω ὅμως ὅτι μετὰ ματαίας περιπλανήσεις τὸ τελευταῖον καταφύγιον ἔσθ' ἦνε εἰς τὴν ἐπιστήμην. Ἀλλὰ τοῦτο ἂς εὐχώμεθα νὰ γείνη ἐν μέλλοντι ἐγγύς, ἐπειδὴ τὸ παρὸν δὲν εἶνε περὶ σχολείων.

Ὁ λόγος δὲ ὅτι, ἐπειδὴ οἱ Ἀγγλοὶ καὶ Γάλλοι, ἔθνη σοφὰ καὶ πλούσια, διδάσκονται κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Βέλλου καὶ Λαγκαστέρου, πρέπει καὶ ἡμεῖς κατ' αὐτὸ νὰ διδασκώμεθα, δὲν δύναται νὰ ἦνε σπουδαῖος· πρῶτον μὲν, διότι καὶ ἐγὼ παρομοίως δύναμαι νὰ δυσχυρισθῶ ὅτι διὰ τὸν αὐτὸν

λόγον ἴσα ἴσα πρέπει νὰ διδασκώμεθα κατὰ τὸ σύστημα τῶν Γερμανῶν, διότι καὶ οὗτοι ἐπίσης εἶνε σοφοὶ ἢ ὄχι σοφώτεροι· ἔπειτα, ὅπερ καὶ σπουδαιότερον, οἱ Ἕλληες ἀνεκάλυψαν τὸ σύστημα τοῦτο, ἐπέσθησαν ὑπὸ τῆς πείρας ὅτι ἔπρεπε νὰ τὸ ἐγκαταλείψουν, τὸ ἐτροποποίησαν δὲ τοιοῦτοτρόπως, ὥστε δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν διδάσκουσι πλέον κατ' αὐτὸ τὸ σύστημα ἀκριβῶς καὶ ὅτι ἡ ἐπιθυμία των εἶνε νὰ τὸ ἐγκαταλίπουν ἀποδεχόμενοι τὸ τῶν Γερμανῶν. Ἄν δὲ ἀναλογισθῶμεν ὁποῖαν σημασίαν οἱ Ἕλληες δίδουσιν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα καὶ πόσον ἐμμένουσιν εἰς τὰ πατροπαράδοτα, δὲν εἶνε ὑπερβολὴ νομίζω ἢ εἰπῶ ὅτι διὰ νὰ ἐπιχειρήσουν μεταβολὰς εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα πρέπει αὐτὰ νὰ ἦσαν εἰληνά. Ὡστε λόγος, ὃν ἕμεῖς σεμνυνόμενος φέρετε νὰ μιμώμεθα τοὺς Ἕλληες εἶνε ὑπὲρ ἡμῶν μᾶλλον ἢ ὑπὲρ Ἑλλῶν. Καὶ διὰ τοῦτο μοι φαίνεται ἀναγκαῖον νὰ Σὺς συστήσω προσοχὴν μὴ εἰς τὴν κατηγορίαν, ἣν ποιεῖτε κατὰ τῶν ἀκλήτων εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν σχολείων λεληθότως ὑπάρχουσι καὶ ὑμεῖς καὶ οὕτως ἐν ἀγνοίᾳ εὐρύνετε τὸν κύκλον αὐτόν.

Δεύτερον διατείνεσθε ὅτι τὸ σύστημα τὸ ἐπικρατοῦν σήμερον παρ' ἡμῶν εἶνε συμφωνότερον πρὸς τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ λαοῦ. Δὲν θέλω νὰ ἐξετάσω κατὰ πόσον πράγματι εἶνε προσηρμοσμένον πρὸς τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ. Ἄλλ' ὡς παραδεχθῶμεν ὅτι τοῦτο εἶνε ἐπιτυχῶς εἰρημένον. Ἄλλὰ τότε καθιερόνεις τὴν ἀρχὴν ὅτι εἰς διεφθαρμένους καιροὺς πρέπει καὶ ἡ παιδαγωγικὴ νὰ ἦνε ἀνέλογος δηλαδὴ διεφθαρμένη. Ἐὖ τοιοῦτο πιστεύω οὐδ' ὑμεῖς ποτε θὰ τὸ παραδεχθῆτε. Ἐγὼ μέχρι τοῦδε ἐπίττευον ὅτι πάντες οἱ διδάσκαλοι θὰ ἐθεώρουν τὰ σχολεῖα ὡς σχολεῖα βελτιώσεως τῶν ἀνθρώπων. Ἢ δὲ βελτιώσις αὕτη νὰ μὴ περιωρίζετο μόνον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, γραφὴν καὶ τὰς 4 πράξεις τῆς ἀριθμητικῆς, ἀλλ' εἰς τὸν ἐξευγενισμόν τῆς βουλήσεως, εἰς τὴν μείζονα ἀνάπτυξιν καὶ καλλιέργειαν τῆς διανοίας, εἰς τὴν ἀσκήσιν τῆς ἀρετῆς. Ταῦτα δὲ πάντα εἶνε δυνατόν δι' ἑνὸς καλλιτέρου διοργανισμοῦ τῶν σχολείων, καθ' ὃν τὰ σχολεῖα νὰ ἦνε ὅσον τὸ δυνατόν τέλειος τύπος καλῆς οἰκογενείας καὶ καλῆς πολιτείας. Ὡστε ὁ μαθητὴς ὁ ῥυπαρὸς καὶ ψεύστης ἐν τῇ οἰκογενείᾳ νὰ ἦνε καθαρὸς καὶ φιλαλήθης ἐν τῷ σχολείῳ, ἐν δὲ τῇ πολιτείᾳ νὰ διαδεχθῆ τὸν ἀσεβῆ καὶ ὑβριστὴν πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς νόμους τοῦ κράτους πατέρα υἱὸς πειθαρχικὸς καὶ τίμιος ἐκτελεστὴς τῶν καθηκόντων του. Ἐπὲρ τοιούτων σχολείων ἔχει λόγον καὶ ἡ Κυβέρνησις καὶ ἡ οἰκογένεια νὰ φροντίζωσι καὶ δαπανῶσι, ἐν ᾧ ὅπως Σὺς τὸν ἐγνοεῖτε εἶνε περιττόν νὰ ὑπάρχωσι, καθ' ὅσον ἡ κοινωνία εἶνε τότε ἄριστος διδάσκαλος.

Ὡς πρὸς δὲ τὰ προτερήματα τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου, καθ' ἣ

αὕτη πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀσκεῖ εὐθὺς καὶ τὸν μαθητὴν εἰς τὴν πρὸς τὸν πλησίον ὀφειλομένην βοήθειαν, καὶ ἀναφέρει ταῦτα ὡς τὰ σπουδαιότερα, μοι φαίνεται ὅτι δὲν εἶνε προτερήματα, ἀλλ' ὡς καὶ πάντα τὰ ἄλλα, ἐλλείψεις τοῦ συστήματος. Διότι πρῶτον μὲν γίνεται ἀδικία εἰς τὸν ἐρμηνευτὴν, ὅστις στέλλεται εἰς τὸ σχολεῖον διὰ τὴν διδασχολίαν, οὐχὶ ὅπως διδάσκη. Ἐπειτα ἀσκεῖται τὴν ἐπιχειρήσει εἰς πράγματα ἀνώτερα τῶν δυνάμεών του, τὴν διδασχολίαν δηλ. ἄλλοις, χωρὶς τὴν ἴσως διδάσκαλος. Τρίτον βλάπτει τοὺς μαθητὰς, οὓς δὲν ἠξεύρει τὴν μεταχειρισθῆ καὶ διδάξῃ. Δύναται τις κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προχωρῶν τὴν ἀπαριθμῆσιν μίαν ὀλόκληρον σειρὰν ἀδικιῶν καὶ παρεκτροπῶν, αἵτινες κατ' ἀνάγκην παρουσιάζονται, ὅπου εἶνε ἐφηρμοσμένον τὸ σύστημα τῶν ἐρμηνευτῶν. Ὡστε, βλέπετε, ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον μεταπίπτει εἰς μίαν ἀσυνείδητον ἐνέργειαν τῶν ἐρμηνευτῶν, αἵτινες αὐτοὶ μὲν μηχανικῶς διδάσκουσι, οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ μηχανικῶς μανθάνουσι.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἀπορίαν Σας ποῦ θὰ εὐρωμεν τόσους διδασκάλους καὶ ποῦ τὰ μέσα τὴν διατηρῶμεν διὰ 20 ἢ 30 μαθητὰς καὶ ἓνα διδάσκαλον ἀπαντῶ ὅτι ὅπου ὑπάρχουσι πολλοὶ μαθηταὶ ἔχουσιν ἐξευρεθῆ τρόποι, καθ' οὓς εἷς καὶ ὁ αὐτὸς διδάσκαλος διδάσκει 80 καὶ πλείονας ἐν ἀνάγκῃ μαθητὰς. Τὸ σπουδαῖον ζήτημα παρ' ἡμῖν εἶνε ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀρχῆς ὅτι ὁ μαθητὴς δὲν δύναται τὴν διδασχολίαν οὐδενὸς, πολλῶν δὲ μᾶλλον τῆς μικρᾶς ἡλικίας, ἐν ᾗ ἀπαιτεῖται ἡ μεγαλητέρα προσοχὴ εἰς τὴν κατὰθεσιν τῶν θεμελιῶν ἀληθοῦς παιδείας. Ἀληθῆς δὲ παιδεία εἶνε δυνατὴ δι' ἐνὸς ἀληθοῦς φιλοσόφου.

Οὕτω σκεπτόμενος δὲν δύναμαι ἢ τὴν προσαρτηθῶ κατ' ἀνάγκην εἰς τὸ κόμμα ἐκεῖνο, ὅπερ ὑμεῖς τόσον δριμύτως κατακρίνετε. Σὰς διαβεβαιῶ δὲ ὅτι εἶμαι πρόθυμος τὴν ἐγκαταλίπω τοῦτο, ἂν μὲ πείσητε ὅτι ἔχετε ἡμεῖς μᾶλλον ἢ οἱ ἄλλοι δίκαιον.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 6 Ἰουλίου 1876.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ

ΝΕΑ ΧΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΤΗΛΕΦΩΝΟΥ

Ἀγγέλλεται νέα τις πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ τηλεφώνου. Ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος Εἰσοῦ ἐσκέφθη τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ τηλεφώνου πρὸς ἐξακρί-